

לכב' העורך,

ברצוני להעיר מספר הערות למאמר הנושא את הכותרת "שינוי מין באנדרוגינוס" (חוברת י"א).
א. במאמר זה הובאו דברי המנחת חינוך בענין סירוסו של אנדרוגינוס, ומחבר המאמר כותב
כי המנחת-חינוך נוטה להתיר.

בכדי להעמיד דברים על דיוקם ברצוני לציין כי כל המעיין במנחת-חינוך, מצוה רצ"א, ימצא
שהמנחת חינוך כתב רק שאינו חייב לשיטת הרי"ף והרמב"ם ואח"כ הוסיף דאפשר דאף אין
איסור ומסקנתו דצריך עיון.

ב. אפילו אם נאמר שמצד האיסור של סירוס יש צד להתיר, אבל עדיין נשאר האיסור של
"לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה'". וא"כ ע"י ניתוח אברי המין ברור שלא יוכל
להתחתן כמבואר במנחת חינוך מצוה תקנ"ט דגם אנדרוגינוס מצווה על לאו זה. וממה נפשך
לא יוכל לישא ולא יוכל להנשא. לישא אשה לא יוכל מצד הספק שמא הוא זכר וא"כ נעשה
פצוע דכא. ולהנשא לאיש לא יוכל מצד הספק שמא הוא זכר וא"כ יש איסור של משכב זכר!
ולפי זה ברור שאין כל מקום להתיר בענין זה.

ג. גם עצם דברי המנחת חינוך, שכל שאינו ראוי להוליד יש צד לומר שאין בו איסור סירוס
צ"ע. שהרי ברמב"ם פט"ז הי"א מהל' איסורי ביאה, ובשו"ע אבה"ע סי' ה' סעיף י"א נפסק
בזה"ל: מסרס אחר מסרס לוקה, כיצד הרי שבא אחד וכרת הגיד ובא אחר וכרת את הביצים
או נתקן ובא אחר וכרת חוטי ביצים וכו'. כולם לוקים ואעפ"י שלא סירס אחרון אלא מסורס".
מוכח מכאן בבירור שאפילו אם אינו ראוי להוליד יש בו איסור סירוס. אמנם במנחת חינוך,
רצ"א, הרגיש בזה וחילק כיון דפעם הראשון היה שם סירוס עליו לכן חייב גם על סירוס
שלאחר זה.

ונראה דמלבד שעצם סברא זו צ"ע דמהיכי תיתי לומר חילוק כזה. הרי שלא נמצא אף פוסק
שיאמר שאין איסור בסירוסו של מי שנולד סריס. והרי לפי סברתו של המנחת חינוך היה
צריך להיות הדין כך. שהרי באופן זה אין שם סירוס אפילו בפעם הראשונה.

ד. במאמר הובאו דברי הנודע ביהודה (תנינא אה"ע סי' א') שאנדרוגינוס אינו מצווה על
פריה ורביה.

יש להעיר שזוהי רק שיטת הרמב"ם אך שיטת תוס' היא שאנדרוגינוס מצווה על פריה ורביה
כמבואר בגוב"י הנ"ל בהגהה.

וכל דברי הנוב"י נאמרו רק לגבי ספק ברכות [שהכלל תמיד להקל] אך לגבי מצות פריה ורביה
וכן לגבי איסור סירוס ספיקא לחומרא ויש לחוש לשיטת התוספות.

ה. בסוף המאמר כותב מחברו שאין לאסור לבצע ניתוח באברי המין הנקביים אם יש צורך
בדבר.

יש להעיר על דברים אלו מדברי השו"ע אבה"ע סי' ה' הי"א, שפסק: המסרס את הנקבה
פטור אבל אסור ועיין בביאור הגר"א שם ס"ק כח שכתב וז"ל: דלהכי לא נפקי אשה אלא

ממשחתם (ויקרא כ"ב כ"ה) כיון דלא שייך בה ומעוך וכו' (ויקרא שם כ"ה) בגיד וביצים ואין לוקין עכ"ל. משמע מדבריו דהוי דאורייתא שהרי לומדים איסור סירוס באשה מפסוק "משחתם". ועיין עוד בפרישה סי' ה' ס"ק ל' שכתב שיש איסור סירוס באשה מטעם לא תהוה בראה. עוד יש להעיר שבקומץ למנחה (בסוף ס' מנחת חינוך) מצוה תקנ"ט (בכמה מהדורות נדפס בטעות תקמ"ט) הביא את דברי רבנו דוד עראמה (חי בסוף תקפת הראשונים) בפירושו על הרמב"ם שכתב שדין פצוע דכא קיים גם באשה וז"ל: אשה שסירסה עצמה ועשתה מעשה באברי הזרע אסורה לבא בקהל. אמנם מדברי החינוך, שכתב שנוהג בזכרים, משמע שסובר שאשה מותרת לבא בקהל אם ניתחו לה את אברי זמין ונסתרסה. מכל האמור נראה בברור שאסור לבצע ניתוח כלשהו באברי זמין של אנדרוגינוס הן הזכריים והן הנקביים. רק במקום חולי וסכנה יש להתיר את ביצוע הניתוח. ועדיף שהניתוח יבוצע ע"י רופא נוכרי כי יש שיטות בראשונים שנוכרי לא מצווה על הסירוס. ויש לדון אם עדיף גם לבצע את הניתוח במקום חולי וסכנה ע"י אשה רופאה דאע"ג דמצווה על הסירוס (דהיינו שאסורה לסרס זכרים ולוקה מן התורה) מכל מקום כיון שאינה מצווה על פריה ורביה שמא קיל לגבה. וצ"ע.

א.מ. שטיין

תשובת הרב מ. שטינברג, מחבר המאמר:

- א. המנחת חינוך קובע במצוה רצ"א דלשיטת הרי"ף והרמב"ם, שאנדרוגינוס אינו ראוי להוליד, א"כ אינו חייב על סירוסו "ואפשר דאף איסור אין כאן". ועל סמך דבריו אלו כתבתי שהמנחת חינוך נוטה להתיר. ובכלל לא כתב שצריך עיון. רק בקטע שלאחריו, כאשר הוא דן בענין לגמרי אחר, כלומר, זקן שרואים שאינו יכול להוליד, אפשר ג"כ דאין לוקין על סירוסו אף דיכול להתרפאות, מ"מ מי יימר דיועילו לו הרפואות, וע"ז רק על דין זה סיים בצ"ע, אבל לא על דינו של האנדרוגינוס, כי בזה ייתכן דאף איסור אין כאן.
- ב. בסיכום כתבתי, שנוסף לחשש איסור סירוס ישנו עוד איסור מטעם חובל בעצמו והסתכנות, יפה העיר שיש כאן עוד איסור של פצוע דכא. אבל מה שכתב שלישיא אשה לא יוכל בכלל מטעם שהוא פצוע דכא, יש להעיר, שאין זה כלל, כי הרי פצוע דכא מותר בגיורת, כי קהל גרים לא נקרא קהל, עי' יבמות ע"ו א, רמב"ם הל' איסורי ביאה פט"ז הל"א, וש"ע אבה"ע סי' ה' ס"א.
- ג. משיג על המנחת חינוך שכתב דלכן המסרס אחר מסרס חייב, כיון דפעם הראשונה היה עליו שם סירוס, והרי לפי סברתו של המנחת חינוך היה צריך להיות הדין שאין כל איסור במסרס את מי שנולד סריס, ולא נמצא כך בשום פוסק.

הנה ההבדל בין סריס אדם לסריס בידי שמים הוא בזה, שסריס בידי שמים מותר לבא בקהל, משא"כ סריס אדם, אבל שניהם אינם ראויים להוליד וא"כ הסוברים שמי שאינו ראוי להוליד אין בו איסור סירוס, אין הכי נמי יסברו שבמקרה כזה של סירוס סריס בידי שמים לא יהיה חייב. אבל המסרס אחר המסרס צודק באמת המנחת חינוך שכיון שהיה עליו שם סירוס חייב גם על הסירוס שלאחר זה.

ד. בדבר הנודע ביהודה ציין את דברי בן זמחבר בהג"ה שם שלשיטת התוס' אנדרווגינוס כן מצווה על פריה ורביה. הן אמת שבהתחלת דבריו בהסתמך על פ"ד דמסכת בכורים כתב כן, אבל בהמשך דבריו מפלפל בעצם המשנה הזאת, אחרי שנתגלו בה סתירות, ולכן אין זה כל כך פשוט, ובסוף ציין לעיין בח"מ סי' א סק"י.

ה. ומה שכלל בחדא מחתא, איברי מין הן הזכריים והן הנקביים של האנדרווגינוס, אין להתיר ביצוע הניתוח, רק במקרה של חולי וסכנה, אינני מסכים אתו, כי במקרה של סכנה, בוודאי שאין כל שמץ של ספק שמותר, יען שזה קשור עם פיקוח נפש, אלא אפילו במקום שאין סכנה, כאשר יש צורך יש להתיר דהרי עובדא היא שבאשה חשש האיסור קל אצלה בהרבה, מפני שאשה אינה מצווה על פריה ורביה, מותר לה לשתות כוס של עיקרין משא"כ בגבר, ובצירוף השיטות, המקילות באנדרווגינוס ומיוחד לשיטת ר' יוסי שאנדרווגינוס בריה בפני עצמה, יש מקום להתיר לבצע את ניתוח אברי זמין הנקביים של האנדרווגינוס, אפילו לא במקום סכנה, אלא אם יש צורך בכך.

ומה שמסתפק, האם יש להעדיף במקרה דנן אשה רופאה שהיא תנתח במקרה הצורך, היות והיא אינה מצווה על פריה ורביה. הנה כבר העלה המנחת חינוך שם במצוה רצ"א שאין הסירוס תלוי במצות פריה ורביה אלא בזה שאינו ראוי להוליד, ועוד הרי אשה מצווה על מצות לשבת יצרה, ונוסף לזה היא עוברת גם על לפני עור. ואף שבעל אמונת שמואל סי' י"ד, מביאו הפרמ"ג ביו"ד סי' ס"ב במשב"ז סק"א, ס"ל דכל היכא דשרי לדידיה אינו עובר על לפני עור, אבל בנדון דידן גם לדידה אסור, ועוד שהדעה הזו אינה מוסכמת. אולם המהרי"ט בקידושין ל"ד כתב לחדש דנשים אינן מצוות על לפני עור, כי האשה השווה לאיש לכל "עונשין" שבתורה, והרי על לאו דלפני עור לא לוקין, ברם עי' שו"ת מחזה אברהם ח"א סי' י"ב שדחה את המהרי"ט הנ"ל.

בכל זאת ברור שהאיסור הזה קל לגבי אשה בהרבה, בוודאי יש למעט באיסורים עד כמה שאפשר.